

“BİR GÜNÜN SONUNDA ARZU” ŞİİRİNİN ARDINDAN AHMET HAŞİM VE DERGÂH MECMUASI YAZARLARINA YÖNELTİLEN TENKİT VE TEHZİLLER

Erdoğan ERBAY

ÖZET

Ahmet Haşim'in "Bir Günü'nün Sonunda Arzu" adlı şiiri yayımlandığı zaman, şiir bir çok tenkit alır. Tenkidin nedeni, şiirin açık ve anlaşılır olmadığı meselesi idi. Savaş, açlık ve yoksulluk dönemin en önemli problemleri olmasına rağmen, Haşim şiirinde bu tür sosyal problemlere yer vermedi. Bu yüzden devrin mizahî dergi ve gazeteleri, hem Haşim hem de şiirini tenkit ettiler. Bu tenkitlere karşılık Haşim, "Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar" adlı bir makale yazmış, tenkitlere cevap vermiştir.

Bu makalede, "Bir Günü'nün Sonunda Arzu" şiiri nedeniyle Ahmet Haşim ve çevresine yöneltilen tenkitler ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler:

Ahmet Haşim, Yahya Kemal, şiir, tenkit, Aydede, Gülleryüz, Dergâh, Yakup Kadri, Abdülhak Şinasi Hisar, tehzil, Göl Saatleri, nesir, açıklık, anlaşılabilirlik.

Sanat eseri, üzerine bina edildiği zeminin vasıflarını taşımak mecburiyetindedir. Nitekim hemen her devirde moda hâline gelen veya herkesin heyecanla rağbet gösterdiği eğilimler ve ekoller vardır. Ekseriyetin tercihi olan yolu takip edenler, hemen her zaman iltifat görürken, aksine harekette ferdi ısrarı sürdürenler nazar-ı dikkate alınmadığı gibi toplum nazarında da mahkûm edilirler. Hususiyle de, sanat ve edebiyata, estetik zevkin vasıfları olmak dışında vazifeler yüklendiği devirlerde, sanat ve edebiyatın şahsî dünyasını muhafaza gayreti içinde bulunanlar, söz konusu mahkûmiyet engeliyle karşı karşıya kalırlar.

Ahmet Haşim, İkinci Meşrutiyet'in ilânından sonra meydana gelen "çalkantılar arasında" hemen tek başına sanatını icraya çalışmış bir insan sıfatıyla, o devirde bir takım tarizlere maruz kalmıştır. Sanat ve edebiyata,

* Yard. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi Fen-edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

hüzün lisanı olmak dışında hiçbir vazife yüklediği görülen Haşim, her yönüyle karışık bir devirde şiir ve nesir yazmaya devam eder.

Şiir ve nesirde, hatta bütün güzel sanatlarda millî olma, estetiğin dışında fayda gibi endişelerden uzak, sanat eseri meydana getirme gayreti içerisinde bulunan Haşim, devrin meşhur simalarının yayınladığı Dergâh mecmuasının 15 Nisan 1337 tarihli ilk sayısında "Bir Günün Sonunda Arzu" adlı şiiri ile dikkatleri, hatta şimşekleri üzerine çeker. Bu dikkat ve şimşekler, ağırlıklı olarak, Haşim'in şiirinin anlaşılabilirliği ve anlamsızlığı üzerinedir. "Bir Günün Sonunda Arzu" şiirine yöneltilen bu tenkit ve değerlendirmelere geçmeden önce, söz konusu şiiri buraya alıyoruz.

Bir Günün Sonunda Arzu¹

Yorgun gözümün halkalarında
Güller gibi fecr oldu nümâyân,
Güller gibi ... sonsuz, iri güller,
Güller ki kamıştan daha nâlân ...
Gün doğdu yazık arkalarında :
Altın kulelerden yine kuşlar;
Tekrarını ömrün eder ilân
Kuşlar mıdır, onlar ki, her akşam
Âlemlerimizden sefer eyler...
Akşam, yine akşam, yine akşam!
Bir sırma kemerdir, suya baksam,
Akşam, yine akşam, yine akşam!
Göllerde bu dem, bir kamış olsam!

Söz konusu şiir yayımlandığı zaman, hem Ahmet Haşim'e, hem de şiire yönelik tenkitler, özellikle mizah mecmualarının sayfalarını doldurmuştur. Bu tenkitlerin hareket noktası, şiirin mana açısından karmaşık, hatta anlaşılabilir bulunmuş olmasıdır.

Nitekim Haşim, Dergâh mecmuasında yayınladığı "Şiirde Ma'nâ"² adlı yazısına tenkitlerin hangi noktada yoğunlaştığını ortaya koyan ifade-

¹ Ahmet Haşim, *Bütün Şiirleri-Piyâle/Göl Saatleri/Diğer Şiirleri*, Haz.: İnci Enginün-Zeynep Kerman, Dergâh Yay., İstanbul 1987, s. 92.

² *Dergâh Mec.*, nr. 8, 5 Ağustos 1337/1921 (Bu yazı, daha sonra Piyâle mukaddimesi olarak "Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar" şeklini alacaktır. Biz burada, metnin Dergâh'ta çıkan ilk hâlini kullandık).

lerle başlar : “Birkaç ay evvel bu sahifelerde intişâr eden ve ma’nâsı bazılarınca muğlak telâkkî edilen bir manzume münasebetiyle şiirde ‘ma’nâ’ ve ‘vuzuh’ hakkında muhtelif şeyler söylenmiş ve yazılmıştı. Bu dakikada bunların hiç birini hatırlamıyoruz”.³ Haşim'in, yukarıdaki cümlesinden de anlaşılacağı üzere, şiire yöneltilen tenkitler, şiirde mana ve açıklık/anlaşılabilirlik üzerinedir. Ancak tenkitlerin neler olduğunu hatırlamak istemeyen ya da hatırlamayı lüzumsuz gören Haşim, söylenen ve yazılanların da karakterini bir sonraki cümlede ortaya koyar: “Nasıl hatırlayabilelim ki, söylenen ve yazılanların bir kısmı şetm ve tahkîr ve bir kısmı da yevmî gazete hezeliyatı nev’inden şeylerdi.”⁴ Şiire yöneltilen tenkitleri, ciddî bulmadığından olsa gerek, ne tenkitleri, ne de tenkidi yapanları ortaya koymaz.

Alışkanlıklar, çoğu insan için hayatı çevreleyen çelik çemberler gibidir. “Bir Günün Sonunda Arzu” şiiriyle ilgili olarak, olumsuz tarzda ortaya konulan iddiaların, edebiyat ve estetik açısından ciddî bir tenkit özelliği taşımadığı da anlaşılmaktadır. Nitekim her yeniliğin, ortaya çıkışından sonra belirli bir dönem tenkitlere maruz kalması kaçınılmazdır.

Ahmed Haşim, şiirine ve şahsına yöneltilen tenkit ve hücumları “lâf olsun” kabilinden yola çıkan bir düşüncenin ürünü olarak görür. Kendisini ve şiirini hedef alan tarizlerin, zamana ve şartlara bağlı olarak, insan beyni ve muhayyilesinde meydana gelen değişim ve gelişimlere paralel, kendi estetik zevk ve düşüncesini yenileyemeyişten kaynaklandığını iddia eden Haşim, sanat ve edebiyattan habersiz, sanat ve estetik adına hiçbir hizmeti olmayan, bir miras hâlinde nesilden nesile intikalle ‘düşünüş ayrılığından dolayı tenkidi’ de ‘şerefsiz bir miras’ hüviyetiyle üstlenenlerin işi olduğunu da vurgular :

“Edebiyat bahislerinde, telâkkî ihtilâfından dolayı, şetm ve tahkîr, bizde öteden beri kullanılan eski ve aşınmış bir malzemedir ki, şerefsiz bir miras hâlinde, aynı cinsten bazı kalem sahipleri arasında, babadan oğula intikâl eder. Onun için “tahkîr”in münhasıran zamanımıza mahsus bir münakaşa tarzı olduğu söylenemeyeceği gibi, hiçbir nesl-i edebî de onu tanımamış olmakla iftihar edemez. Fakat yeni olan ve elim bir tereddî alameti olan ‘nekre-gû’nun hayatımızda aldığı ehemmiyet ve edindiği simâdır. Nice hazîn çehrelerin son zamanda matbuâtta, maskara san’atına râğbeti ancak bununla izâh edilebilir. Bizde şimdi, siyâset, sulh, harb, ilim

³ agm.

⁴ agm.

ve edeb meseleleri ehlinden tahliye edilmiş birer boş sâhadır ve kalem nekreleri, orada gâh alim, gâh münekkîd, gâh siyasî kılığında rahatça merkeplerini koşturur.”⁵

Ahmet Haşim'in, sanat ve edebiyat alanında şikâyet ettiği durumu; hem Dergâh mecmuası çevresinde, hem de sonraki dönemlerde Haşim'e yakın durmuş Abdülhak Şinasi de benzer bir şekilde tasvir eder. Söz konusu şiirle ilgili tarizlerin, edebiyat ve tenkit sahasından son derece uzak olduğunu iddia eden Hisar, Ahmet Haşim ve şiirinin bazı çevre ve kişiler tarafından, sırf anlayamadıklarından dolayı, günlük gazete ve dergiler yoluyla mizaha alet edildiğini, söylenenlerin tenkit değil, hakaret olduğunu dile getirmiştir:

“Hülâsa, eski şiiri duyan bir ekseriyet, yeni şiirin hâlis şâirlerini kolaylıkla anlayamıyor, zevkini duyamıyordu. Kahkahalarla, gülmeğe de müsaitti. Gazete ve mecmualarda bir edebiyat ve şiir mevzuu oldu mu, bunlar hazin bir takım an'anelere dökülüyorlardı. Edebiyattan hiçbir nasibi olmayan ve edebî hiçbir zevki bulunmayan bu ukala, saçma sapan bir hezeyan anlatmaya başladı mı, gazete ve mecmua sahipleri cidden alışmadıkları bu mevzulardan sıkılarak, duydukları iddiaları ciddiyetle telakkîye temayül ederlerdi. Bu karışık iddialardan hiçbir hükme varılamazdı. Münakaşa ekseriyetle gene ancak bir tezyif ve tahkir havası içinde geçilir ve samimî, ciddî bir tenkit ve tahlile varılamazdı.”⁶

Haşim'in, “Şiirde Mana”yı yazmasına neden olan ve Abdülhak Şinasi'nin satırlarında da tenkide tâbi tutulan dönemin münekkîtlerini, yayın organlarının panoramasını daha yakından tanımak maksadıyla Abdülhak Şinasi Hisar'ın söylediklerine devam edelim: “Karileri, bilhassa gülmek istedikleri için, mizah mecmualarının, ismi üstünde, asıl gayesi güldürmek olduğu esasına istinaden, neticede anlaşılmak değil, anlaşılma-mak beğenilmek değil, tezyif etmek esasına göre duymadıkları şiirlerin asıllarını duyurmak değil, onları birer muamma gibi göstererek gülünç bir şekle sokmak emeliyle, daha fena bir neticeye varılmış olunurdu. Ve o zamanlardaki bütün mizah gazetelerinin edebiyat ve şiir anlayışları, bunlar: ‘Bizim damat delidir, ne halt etse yeridir!’ fehvasında, edebî gazete ve mecmuaların yazdıklarını fersah fersah aşarak, bütün muharrir, şair ve müelliflerin hepsi aleyhlerine ret ve inkâr, isnad ve tezyif, tahkir ve hatta

⁵ agm.

⁶ Abdülhak Şinasi Hisar, *Ahmed Haşim-Yahya Kemâl'e Veda*, Ötüken Yay., İstanbul 1979, s. 44-45.

tekfirde bulunarak bütün bunları sadece mübah değil, hatta sevap telâkkî ederek, bütün bunların hepsini kâr hesabına kaydederdilerdi.”⁷

Haşim'in şiirlerini, hangi mizah gazetelerinin veya kimlerin tahkir edip, kimlerin tarizde bulunduklarını belirtmeyen Abdülhak Şinasi Hisar, iddialarını ispat için çeşitli örnekler de verir. Zikredilen örnekler, daha önce de edebiyatımızda vuku bulan, yenilikçilerle muhalifleri arasında cereyan eden münakaşaları hatırlatmaktadır:

“Haşim'in şiirinde vardır reng ü aheng ü hayâl
Olmayan şey varsa ancak lâfz u ya ma'nâsıdır”

Bir diğeri :

“Şerh ederken Şâir Ahmet Haşim'in bir şi'rini,
Eyledim gâib tamamen aklı da, iz'anı da”

Bu tahkir, tezyif ve münakaşalar esnasında, daima Haşim'in yanında yer alan Abdülhak Şinasi Hisar da, Haşim muhaliflerinin hücum oklarına maruz kalmıştır :

“Bîçâre Şinasi, galat-ı rü'yete düşmüş
Dâhî görünür çeşmine Haşim budalası!”

Abdülhak Şinasi ile ilgili, devrin mizah dergisi *Aydede*'nin de, çok ilginç değerlendirmeler yaptığı görülmektedir. Tenkit ve değerlendirme, Abdülhak Şinasi'nin hem şahsına, hem de sanatına yönelik bir karakter arz etmektedir. Yazmaya geç yaşta başlayışı, eserlerinin Mehmet Emin'den çok daha fazla hamaset özelliği taşıması, buna karşılık, gerçek hayatı çok iyi tanıyamadığı meselesi mizahî tenkidin konusu hâline gelir.

Abdülhak Şinasi'ye⁸

Var mı şâirler içre çıkacak bir nâsiye
Meydan okumak için Abdülhak Şinasi'ye!

Gerçi sazı eline kırkından sonra aldı
Fakat Faruk Nafiz'den bile mükemmel çaldı!

Bir kerre vecde gelip şöyle dedimi: hey hey!...
Yanında yaya kalır Türk şairi Emin Bey!

“İleri”yi “Yarın”ı geldi haraca kesti,
Şair olmak beyimin nerden aklına esti!

⁷ Abdülhak Şinasi Hisar, *age.*, s. 45-46.

⁸ *Aydede*, nr.6, 20 C.ula, 1340/19 K.sani 1338/1922, s. 1.

Bir meydana çıktı ki, alt üst oldu işimiz,
Yay düştü elimizden, kırıldı kirişimiz!

Geçende Nihad ona galibâ "rûstân" demiş
Bir küçücük saksıya yanılıp bostan demiş!...

Kamber

Yahya Kemâl, Ahmet Haşim ve Abdülhak Şinasi Hisar'ı hedef alan, yukarıda bazı örneklerini sunduğumuz bu ve benzeri tahkir ve tezyifler nelerdir? Bu hücumları yoğun olarak sürdüren mecmua ve gazeteler hangileridir? Tariz, tahkir ve tenkitlerle ısrarlı olan muhalifler kimlerdir? Haşim'i, müdafaaya zorlayan tariz, tahkir ve tenkitler nasıl bir karaktere sahiptir? Hakikaten, Haşim'in Mülâhazalar'da belirttiği gibi, anmaya değer şeyler midir? Devrin mecmua ve gazetelerinde, bu münakaşalarla ilgili yaptığımız çalışmalar çerçevesinde, yukarıdaki soruları cevaplandırmaya çalışalım.

Âyîne'de yayınlanan şiirle, Haşim'in "Mukaddime" şiiri mukayese edildiğinde, mısra sayısı, şiirin bölüm sayısı ve kafiye örgüsü açısından tamamen birbirine benzediği görülür. Aynı zamanda Haşim'in şiir vadi-sinde attığı adımlarda, hakikat olandan hayalî olana doğru gittiği için tenkit edilir.

Devrin mecmualarından Âyîne, Ahmet Haşim ve şiiriyle ilgili mizahî tenkitler yayımlayan dergilerdendir.

Ahmet Haşim Bey'in "Piyâle" Unvanlı Şiirine Nazîredir:⁹

Herkes gülüyor sendeki hâle!

Gittikçe dağılmakta şuûrun,

Düşmektesin evhâm ü hayâle!

Tevlîdi ne müşkil sana şi'rin;

Sorsan bana derdim ki: Muhakkak

Öğrenmelisin "fenn-i kibâle"!

Git söyle ki Yakûb'una yazsın

Her hafta ve her gün sana dâir

Dergâh ile İkdâm'a makâle!

Gittikçe dağılmakta şuûrun,

Düşmektesin evhâm ü hayâle!

⁹ Âyîne, nr. 34, 13 Nisan 1338/1922, s. 2.

Mecmuanın aynı sayısında "Tecdîd-i Mukâvele" başlıklı bir yazıda, Ahmet Haşim, Yakup Kadri ve Falih Rıfkı Beylerin, sırasıyla birbirini övmek üzere aralarında bir anlaşma imzaladıkları dile getirilirken, Ahmet Haşim'in bundan böyle Falih Rıfkı'ya "Cibâli İmamının oğlu" tarzında hücum etmeyeceği de hatırlatılır.

Yusuf Ziya, "Devrâna Dâir"¹⁰ şiirinde, devrin meşhur şair ve yazarlarıyla alay eden bir dil kullanırken, Ahmet Haşim'i de unutmaz:

'Halide Edib'e, Yakûb : 'Dev!' demiş,
Ahmet Haşim için : 'Bir alev!' demiş,
'Günün fıkrasını oku, sev!' demiş,
Okumuş, inanmış 'Dergâh' erkânı."

"Ahmet Haşim Bey'in Yeni Koşması"¹¹ başlıklı şiirse, Haşim'in sanatına yönelik tenkidin, Yunus Emre'nin şiirlerini hatırlatan bir eda ile dile getirilmiş şeklidir:

Ahmet Haşim Bey'in Yeni Koşması

Be-tarz-ı Yunus

Ne çorbada tuzum var

Ne yaylada kuzum var

Ne kimsede gözüm var

Hoş gör bizi efendim

Arpa ektim çınara

Pekmez döktüm pınara

Sonra çıktım duvara

Bunu ben de beğendim.

Bülbül sıra içer mi

Tavuk hülle biçer mi

Pilav serden geçer mi

Benim zülfü kemendim.

Müstensihî: Hacı Bünyamin

Şiir şekil itibarıyla Bir Günü Sonunda Arzu'ya benzetilirken, muhtevası açısından, birbiriyle hiç ilgisi olmayan duygu ve düşünceler kompleks çerçevesinde Haşim'in şiiri tenkit edilmektedir.

¹⁰ *Âyine*, nr. 36, 26 Nisan 1338/1922, s. 2.

¹¹ *Âyine*, nr. 71, 28 K. evvel 1338/1922, s. 2.

Ahmet Haşim'in tenkit edilmesine zemin hazırlayan en önemli mekân Dergâh'tır. Yahya Kemâl'i "Şeyh" kabul eden devrin mizahî gazete ve mecmuaları Haşim'i de, Yahya Kemâl'in "mürîd"i saydıkları için, onun sanatına hücumda mütecaviz bir tavır takınmaktadırlar.

Gazel¹²

Haste-i ümmîd isen dermânı "Nu'mân" söylesin
 Çâre-i vuslatsa kasdın söyle "Yunan" söylesin
 Şâir-i sevdâ isen maşûka yâr olma sakın
 Durma koş "Dergâh"a doğru nev-nihâlân söylesin
 Bir külâh giydirdi elhak "Sıdkî-i" nâlende kim
 İzmarit ma'nâsı "Haşim"le "Vartan" söylesin
 Bin madik attı "Emîrî" pîre ahvâl-i zamân
 "Yusuf-ı" sâniye râz-ı aşkı "Orhan" söylesin
 Şimdi sevdâ-yı ma'îşetten bitik memûrlara
 Banknot destanını "Re'fet"le "Adnan" söylesin
 Derd-i mangırdan zarûret çekme ey divâne sen
 Arzuhâl et derdini "Lutfî-i" devrân söylesin.

Ak Ay

Devrin, mizahî mecmualarından Aydede ise, Dergâh çevresi, Yahya Kemâl, Haşim ve şiiri hakkında mizah ve tenkidin en yoğun olarak yer aldığı dergilerden birisidir. Aydede'nin ilk sayılarından başlamak üzere, Haşim ve şiirleriyle ilgili mizahî tenkidin son haddine varıldığı bir tavrın varlığı sezilmektedir. Fiske takma adı ve "Yeni Sene"¹³ başlığı altında, Haşim'in şiirine yönelik, özellikle şiirde mana meselesine bağlı tenkit ön plâna çıkarılır: "Göl Saatleri şairi [hücre-i iştigâlinde] geçen sene bütün bozuk kafiyelerimi kullandım. Her türlü lisân yanlışlıklarını yaptım. Şiirimden ma'nâyı çıkardım... [düşünür] Ne kadar yenilik göstermişim, ya Rabbi ! Bu sene için imlâ hatasından başka yapılacak yeni bir şey bırakmamışım!" Fiske (Refik Halid) imzasıyla yayımlanan yazıda, Haşim'in, "Mülâhazalar" da üzerinde durduğu "şiirde mana" konusu mizah unsuru yapılmakta, bundan böyle şiir hususunda yapılacak herhangi bir hareketin kalmadığı, ironik bir dille anlatılmaktadır.

¹² *Âyine*, nr. 71, 9 R.A. 1341/28 K.evvel 1338/1922, s. 4.

¹³ *Aydede*, nr. 2, 6 C.ûlâ 1340/5 K.sani 1338/1922, s. 3.

Aydede'de yayımlanan, "Cevizin İçi ve Dışı"¹⁴ adlı yazı ise, Aydede yazı heyetinin, özellikle Haşim'i farklı yollara sürüklemekle itham ettikleri Yahya Kemâl'in tenkididir. Edebiyatta, iç-dış meselesini ortaya koyduğu iddia edilen Yahya Kemâl'in, Dergâh çevresinde Mallarme olarak adlandırıldığını, Aydede çevresinin ise Dergâh'ın postnişin şeklinde telakki edişini de dikkate alarak, edebiyatta değil, her şeyde bir iç-dış hâli bulunduğunu, fakat sathî görüşlülerin sadece yüzeyi görebileceklerini, içe nüfuz edemeyeceklerini anlattıktan sonra, meseleyi bir ceviz misaliyle şu şekilde anlatmaktadır:

"İşte meselâ şu ceviz... Siz bunun yalnız dışıyla uğraşırsınız. Halbuki dışının manzarası güzel olmakla beraber, içi daha güzeldir ve içinde olan madde tabii daha çok makbûl ve kıymetlidir. Dışı katı bir kabuktur, bir okkası bir araya gelmeli ki, belki bir soba tutuştursun... Halbuki bir tane-sinin içi insana kuvvetli, leziz bir gıdadır. İşte azizim, sizin edebiyatınız bir cevizin kabuğu, bizimki de içi gibidir!

Şeyh Efendi bu suretle şerh-i da'vâ ettikten sonra cevizi kırmış, fakat ma'a't-teessüf içi tamamıyla çürük ve kurtlu çıkınca, ezilip büzülerek :

–Böyle istisnalar da olabilir ! demiştir."

Devrin mizahî mecmualarında birlikte anılan Yahya Kemâl ve Ahmet Haşim, tenkide maruz kalırken de birliktedirler. Ahmet Haşim'e yöneltilen tenkitler, Yahya Kemâl'den yola çıkarak yapılmaktadır. Çünkü Ahmet Haşim'in şiirde takip ettiği yol, Yahya Kemâl yoludur. Yahya Kemâl, 'habbeyi kubbe' yapan bir şair sıfatıyla, 'Çelebi Haşim'i' arkasından sürükler. Haşim'in şiiri, coğrafya itibariyle uzak mekânların, çöllerin, Halep ve Şam'ın şiiridir. Yahya Kemâl'in şiiri de, mekân olarak uzak diyarların tasviridir. Hem Yahya Kemâl, hem de Ahmet Haşim'i söylediğimiz özellikleri açısından tenkit eden metinlerden birisi şöyledir :

Şairlere Dair

Yahya Baba¹⁵

İp üstünde oynatır bütün dünyayı fendi,
Habbeyi kubbe yapar şair Kemâl Efendi!

Bir mısraı bedeldir belki bin divânede!
Şöhreti yayılmıştır hatta "Erivan"ede!

¹⁴ Aydede, nr. 3, 10 C.ûlâ 1340/9 K.sani 1338/1922, s. 4.

¹⁵ Aydede, nr. 4, 13 C.ûlâ 1340/12 K.sani 1338/1922, s. 3.

Açıldı himmetiyle “Dergâh” erenler için,
Pîre ezelden beri gönül verenler için!

Yürür arkası sıra Ahmed Haşim Çelebi,
Eş’ârında yaşatır bütün Şam’ı, Haleb’i!

Çömezleri içinde Yakub elebaşdır,
Meşhûr Halide bacı eski can yoldaşdır!

Ehl-i tarikat onun ardı sıra giderler,
Demir çarık giyerek ta... Mısır’a giderler!

Elde âsâ, belde ney ve sırtında bir abâ,
Yürür kösemen gibi en önde Yahya Baba! ...

Çimdik

Aydede'nin, aynı sayısının bir başka sayfasında Fiske imzalı “Zamâne Hâli”¹⁶ adlı şiirde hem Haşim, hem de devrin diğer şair ve yazarları, Aydede'nin çıkışından rahatsız oldukları kanaatiyle tenkide, hatta tahkire tabi tutulurlar. Şiirde, Haşim'in anlatıldığı kıta şöyledir:

Haşim “Göl Saati” satar;
Fâlih, Donkişot'tur, çatar;
Rasim, akşam sabah atar;
Hüseyin Dâniş çay ister!

Aydede'de, “Bugünün Şiirleri”¹⁷ başlığı altında, Haşim'in “Havuz” şiirine yönelik mizahî bir değerlendirme yer almaktadır. Mecmua, söz konusu şiirin ilk kısmını alıp, şiir içinde geçen bir takım kelimeleri, bu kelimelerin çağrışımlarını tenkide tabi tutar:

“Akşam yine toplandı derinde...
Canan gülüyor eski yerinde
Canan ki gündüzleri gelmez
Akşam görünür havz üzerinde

Acaba dedik, eski yerinde gülen ve gündüzleri görünmeyip akşamları havzın üzerinde görünen bu canan kim ola?... Bir hayli itâb-ı zihnden

¹⁶ Aydede, nr. 4, 13 C.ûlâ 1340/12 K.sani 1338/1922, s. 4.

¹⁷ Aydede, nr. 19, 1 C.Ahir 1340/30 K.sani 1338/1922, s. 2.

sonra şiirin kâiline soralım dedik. Dergâh'a kadar uzandık ve sorduk; ser-muharriri dedi ki :

–Vallahi azizim, fakir de farkında değilim ama, kurbağa olsa gerek... Malûm ya, kurbağalar, gündüzün sıcakta havzın altında otururlar. Akşam oldu mu yüzüne çıkarlar!”

“Yeni Bir Şi’r-i Bihterîn”¹⁸ adlı yazıda da, Haşim'in Göl Saatleri şiiriyle ilgili, tenkidin ve mizahın sınırlarını da aşacak ölçüde bazı değerlendirmelerin varlığına şahit oluyoruz. Aydede'nin bir muhabiri Kalamış Koyu sahillerinde dolaşırken, şair Ahmet Haşim Beyin, suların çekilmesiyle ortaya çıkan, yüze yakın patlak kunduralara bakarak düşündüğünü görmüş, bu derin tahayyülün sebebini soran muhabire, Haşim, şu cevabı vermiştir :

–Azizim, Göl Saatleri nâmındaki mecmûa-i eşârımın ikinci cildini neşretmek istiyorum. Bunun için bu defa ilhamımı göl sahillerinden değil, Kalamış Koyu sahillerinden toplamaya karar verdim. İşte bu ikinci cildi tezyin edecek mısralardan bir tanesi :

Kenâr-ı âba dizilmiş füsûn-ı mâha dalar

Çamurlu, patlak, ezik çizmelerle kunduralar”

Abdûlbaki Fevzi, “Gazel”¹⁹’inde devrin bütün sanatkârlarını, özellikle de Dergâh çevresinde teşekkül eden grubu, yaptıkları işler açısından tenkit edip, sorumlu olarak Yahya Kemâl'i gösterirken, mizah oklarından Haşim de nasibini alır:

“Haşim dedi, son şiirini tahrir ile söyle:

Evvelce kamıştım, bugün amma şeker oldum...”

“Mülâkatlarımız”²⁰ başlıklı yazı ise, Yahya Kemâl'in, Ahmet Haşim üzerindeki tesirinin ne nispette olduğunu ortaya koyan, Haşim'in, sanat ve edebiyat sahasında attığı bütün adımlardan Yahya Kemâl'i sorumlu tutan bir yazıdır. Haşim, Yahya Kemâl'in sadık bir müridi hüviyetiyle, onun iyi ve kötü söylediği her şeyi peşinen kabul eden bir şair olarak tasvir edilirken, aynı zamanda hem Yahya Kemâl'in şiiri, hem de devrin aruzla yazan şairlerine hücumlar sıralanır.

Aydede muhabiri, Göl Saatleri şairi Ahmet Haşim'in huzuruna gidecek, devrin edebiyat meseleleriyle ilgili kanaatlerini sorar. Muhabir, Şair'i

¹⁸ Aydede, nr. 24, 24 Receb 1340/23 Mart 1338/1922, s. 1.

¹⁹ Aydede, nr. 34, 29 Şaban 1340/27 Nisan 1338/1922, s. 2.

²⁰ Aydede, nr. 18, 3 Receb 1340/2 Mart 1338/1922, s. 4.

yolda yakalamış ve konuşma yolda devam etmiştir. Bugünlerde fazla şiir yazmadığını, fakat iki ay sonra, havalar ısınınca daha çok şiir yazabileceğini, havalar ısınınca göl ve su başlarına gidip ilham alacağını söyler. Hangi su ve göllere gitme niyetinde olduğu sorusuna, "Henüz tamamıyla kestiremem... Fakat bu sene niyetim, Terkos Gölü'ne, Bendler'e doğru gitmek..." cevabını verir.

Aydede muhabirinin, bu sözlere verdiği karşılık, dönemin sosyal şartlarına uzak gördükleri saf şiiri, dolayısıyla Haşim gibi, "sanatın şahsî ve muhterem"liğine bağlı olanları tenkit söz konusudur. Muhabir, "Uzak değil mi?" derken, biraz da Haşim'in haricî âlemlle bağlantılarını kestiğine işaret etmektedir. Sanatkâr için uzak-yakın gibi bir şeyin söz konusu olmayacağını dile getiren Göl Saatleri şairine, böyle uzaklara tek başına değil de, Yahya Kemâl'i de yanına alarak gitmesinin daha isabetli bir karar olacağı tavsiyesinden sonra, şu ifadelerle yer verilir: "Yolunuzun üzerinde bir çok köyler var ki, zaman-ı seyâhatimiz Ramazan'a tesadüf ettiği için bu köylerde epeyce nüsha, kitap filan satmak, fal bakmak, hasta nefes etmek suretiyle hem lokma eder, hem mangır alırsınız".

Yazının devamında devrin hece-aruz münakaşası çerçevesinde, her zaman öne sürülen, aruzun hükmünü tamamladığı fikri Yahya Kemâl'in şahsında ironik bir dille ele alınır. Aruz vezni, hecelerin uzunluk-kısalık veya açıklık-kapalılık kaidesine bağlı olarak düzenlendiği için, lüzumlu-lüzumsuz her türlü sözün, şairane bir özellik taşımasa da, ahengin tesiriyle okuyucuyu etkisi altına alan bir hâkimiyeti vardır. Yahya Kemâl, bir şiir dışında, aruzu kullanmaya devam etmiş bir şair olarak, devrin mizah dergisi Aydede tarafından mizah konusu yapılır. Ahmet Haşim'le ilişkisinden dolayı, Aydede muhabiri, Yahya Kemâl'in aruz bağımlılığını, sigara tiryakiliği ile ilişki kurarak anlatması, yazıya ayrı bir özellik vermektedir. Yazıda devrin edebiyat anlayışına, klâsik şiire bakış tarzını ortaya koyan ifadeler söz konusudur. Yahya Kemâl, sigara tiryakisi olduğu hâlde, yanında hiçbir zaman kibrit taşımaz. Bu nedenle, yanında kim olursa olsun, kibrit istemek için aruz vezninde bir mısra ile dalgın dalgın sorar:

"Kibriit var mı sende !

Bu, mefûlün fâilâtün vezninde bir mısradır ki, benim pek hoşuma gider ve ekseriya ben de onu takliden lüzumlu lüzumsuz mezkûr mısraı terennüm ederim... Dün yine onunla beraber köprüden geçerken cebimden bir cigara çıkardım ve Kemâl dedim:

'Kibriit var mı sende?

Ne cevap verse beğenirsiniz monşer ?

—Kahvede mi unuttum dedi?

—Hayır azizim, hayır. İrticâlen şu beyti söyledi:

Kibriiit olaydı bende

Dünyayı parlatırdım.”

Abdûlbaki Fevzi “Olaydı”²¹ başlıklı şiirinde, Ahmet Haşim ve Yahya Kemâl'i aynı şiirde tenkide tâbi tutarak, iki şairin yazdıklarını mizah unsuru yapar. Haşim'in gölünden bir kanal açık olsaydı, şiir ve nesir sahası susuz bir çöl hâline gelmeyecek, Yahya Kemâl de, Abdûlbaki Fevzi gibi kabiliyetli bir şair olsaydı, güzel şiirler söyleme fırsatı yakalayacaktı:

.....

Kalmazdı böyle bî-âb sahrâ-yı şi'r ü inşâ

Haşim Beyin gölünden birkaç kanal olaydı

.....

Her gün yazardı elbet Yahya da böyle eş'âr

Fevzi-i şâir-âsâ zî-irticâl olaydı.

Aydede'nin, Haşim vesilesiyle Yahya Kemâl, Abdûlhak Şinasi Hissar'la beraber, mizah unsuru hâline getirdiği diğer bir isim de, Yakup Kadri'dir. “Olur mu?...”²² adlı şiirde, Yakup Kadri ile Ahmet Haşim arasındaki ilişkiyi, dalkavukluk olarak değerlendiren Aydede, şu mısra ile konuyu mizah alanına taşımaktadır:

“.....

Yakûb'a ne hoş kaside yazmış,

Haşim gibi yadigâr olur mu?

.....”

“Be-Tarz-ı Kudemâ”²³ şiirinde ise, Yahya Kemâl, Ahmet Haşim ve Yakup Kadri birlikte anılır. Abdûlbaki Fevzi'ye ait şiirde, Yahya Kemâl, bir şeyh olarak ne Dergâh'a, ne de müritlere bakmayan, çoktandır şiir söylemeyi terk etmiş olduğu gibi, artık manalı bir şey ortaya koymaktan da mahrum kalmış bir insan hüviyetiyle okuyuculara sunulur. Şeyh, Dergâh'a

²¹ Aydede, nr.38, 13 Ramazan 1340/11 Mayıs 1338/1922, s. 3.

²² Aydede, nr. 39, 17 Ramazan 1340/15 Mayıs 1338/1922, s. 4.

²³ Aydede, nr. 50, 26 Şevval 1340/22 Haziran 1338/1922, s. 1.

ve müritlere sahip çıkmadığı için, Haşim ve Yakub'un arası da açılmış, birbirlerine hakaret etmektedirler:

“.....

Şeyhim, bugün efkârını tevhîd ile meşgûl

Yok baktığı asla yine Dergâh'a, mürîde

Çoktan beri elfâz ile dargındı, bugünler

Ma'nâya da küsmüş Edebiyat-ı Cedîde

Ben şaştım işittik de hemen, sen dahi gel şaş

Haşim ser-i Yakûb'a demiş bir koca haşhaş”

Başka bir şiirde de, Haşim'in şiirinin aslında bir “hezel” olduğu dile getirilirken, ciddiyete bürünmüş, aruzun ahengi sayesinde şiir hâline gelmiş, sahteliğini musiki ile kapatmaya çalışan bir şiir olarak anlatılır:

Gülerim²⁴

.....

Severim kisve-i ciddiyete girmiş hezeli

Haşim şi'rine müdhik demem amma gülerim

.....

Aydede mecmuasında, Ahmet Haşim'in şiirini hemen hemen bütün yönleriyle, yani imajları, sembolleri, renkleri, şekil ve muhtevasını tenkit eden, mizahî açıdan bakan yazılardan biri de ‘Anber’ imzasıyla yayınlanan yazıdır. Ahmet Haşim'in şiirlerini, özellikle de “Merdiven” şiirinde dile getirdiği hisleri tahkir ve tezyif eden yazı, Göl Şairi'nin şiirlerini, devler, cüceler ve heyulalarla dolu, hakikati anlatmayan, insan muhayyilesinin ürünü masallara benzetir.

Haşim'in, kelimelerin “tesadüf ve tesadümü”nden yola çıkarak ortaya koyduğu, “Şairin lisanı; nesir gibi anlaşılacak için değil, fakat duyulmak üzere vücut bulmuş, musikî ile söz arasında, sözden ziyade musikiye yakın, mutavassıt bir lisandır” tarifindeki şiir musikisini mizah unsuru yapan yazı, aynı zamanda Haşim'in şair hassasiyetine de hücum eder. Dış dünyanın bütün renkleri, sesleri, kokuları, ağaçları, suları yani her şey Göl Şairi'nin hasret ve yalnızlıkla yoğrulan dünyasını daha da dayanılmaz hâle getiren unsurlardır. Hasta bir ruhun, huzur bulmak istediği mavi dünya-daki her şey, Haşim için huzursuzluğun biraz daha artması manasına gel-

²⁴ *Aydede*, nr. 53, 7 Zilkade 1340/3 Temmuz 1338/1922, s. 3.

mektedir. Kâinattaki her varlık, Göl Şairi'nin yalnızlığını kollayan, ondaki yalnızlığın farkına vardıkları zaman, her taraftan çaresiz ruhuna saldıracak masal devleri gibi, sonun başlangıcını hazırlayan korkulardır. Bu korkulardan Haşim'i kurtaracak olan da Yahya Kemâl'dir. Çünkü Haşim'i, sonu gelmez ses perdelerinin arasına çeken odur:

“Ahmet Haşim²⁵

Arsıların sayhasından sular sarardı. Sevgilim hâlâ bilmem ki, neden güneşin kuyruğuna asılmış, zerdeçal aramaya gidiyor? Akreplerin boynuna zümrüt bilezik takan sevgili, mezarcıların cümbüş ve ahengini duymuyor musun? Kulaklarını tahriş eden hışırtıyı çamların feşâfeşi sanma! Zakkum tarlasının insafsız bahçıvanları, gönlümde solan beyaz salkımlara üd ağacından hulle biçiyorlar. Göldeki günlük kokusundan balıklar bile sersem oldu. Dumandan gıda arayanlar yanıma gelsin!... Birazdan ateş eriyip buz olduğu vakit burada mersiye okuyacaklara, gül şarabının katresi zehir olacağını hatırdan çıkarmayın!... Yer sallanıyor, zelzele başladı. Uzun arslan nerdesin, gel beni kurtar!... Alaca yılanlar, morarmış bahçelere konarken, kızıl kemanlar matem havası çalıyorlar. Kan fişkırان havza haber verin ki; zirvesinde dağ-ı hasret yanan dağlar raksa başladılar. Ey on yedi renkli kırbacın düğümlerinden intişar eden yeşil kokular, gönlümün maverasındaki büyük yangından haberiniz var mı?

Aman cüceler geliyor, cüceler geliyor... Torba sakallı, mavi cüceler, bana ilişmeyin, ben zaten hastayım, nefes alamıyorum, tıkanacağım!... Cüceler bana gelmeyin. Nilüferlere koşun!

Arsıların sayhasından sular yine sarardı. Nerdesin Yahya Kemâl, imdâda yetiş!... Zincir sesleri kulaklarımı sağır edecek; rica ederim, o havayı kesin, o havayı kesin rica ederim, ayaklarının altını öpeyim, kurbanın olayım, sevgilim; o havayı değiştirin, bana, gelincikli turunc şerbetinin, serviler üstündeki dansını çalın!...

Esen rüzgâr sen niçin bana merhaba demiyorsun? Akşam serinliğinde, kalbimde kanayan kazanın mahrûti dumanları gözüne kaçtı diye mi bana darıldın?... Siz bari, sünger avından dönen yolcular, iltifatınızı benden esirgemeyin, deniz kadayıfından bir yastığınız varsa verin de, biraz yatayım!... Sular yine sarardı, yapraklar ağdalaştı, elimdeki yılanları nereye bıraksam da kalkıp cıgaramı yaksam?

²⁵ *Aydede*, nr. 58, 24 Zilkade 1340/20 Temmuz 1338/1922, s. 3.

İşte benim bulutlarım göründüler, aman, çabuk kazma getirin, kürek getirin, suları kazıp, dibine destan yazayım.”

“Teşyi”²⁶ başlıklı yazı ise, Dergâh çevresinde teşekkül eden ve başını Yahya Kemâl'in çektiği grubun tamamını, sinir ve akıl hastası gibi göstererek, Doktor Mazhar Osman'dan medet bekleyen zavallılar olarak değerlendiren. Mecmuaya göre, memleketimizde o güne kadar hiç görülmemiş olan, sinir ve akıl hastalıklarının yeni türleri hakkında Avrupa'daki meslektaşlarıyla fikir alışverişinde bulunmak üzere Viyana'ya doğru yola çıkan Doktor Mazhar Osman Bey'i Yahya Kemâl, Celal Nuri, Ahmet Haşim, Rıfkı Beyler, matbuat adına Sirkeci garından uğurlamışlardır. Doktor Mazhar Osman Bey, trene bindikten sonra fesini çıkarıp saçlarını dökmesi üzerine, Yahya Kemâl Bey irticalen bir beyitle, söz konusu doktora bağlılıklarını ifade ederken, Celal Nuri dilini çıkararak, Ahmet Haşim el vuraarak, Halid Fahri gözlerini kırptırarak, Rıfkı da sakalını oynatmak ve kalpağını havaya atmak suretiyle sevinçlerini dile getirmişlerdir. Bununla birlikte sinir ve akıl doktoruna kendileri için acil tedavi yolları, çareleri bulması için izin arz-ı hürmet etmişlerdir :

“Kande bir divâne varsa başına cem' eylemiş

Bir deli bayrağı açmıştır livâ-yı perçemin

Ba'dehu tren hareket ederken Mazhar Osman Beyin mendil sallamasına karşı Celal Nuri Bey dilini çıkarmak, Ahmet Haşim Bey el çarpmak, Halid Fahri Bey gözlerini kırptırmak ve Rıfkı Bey sakalını oynatmak ve kalpağını havaya atmak suretiyle mukâbele etmişler ve hep birden ‘Aman doktor, canım doktor’ şarkısını söyleyerek dağılmışlardır.”

Abdûlbaki Fevzi, “Kasideden”²⁷ adlı şiirinde, Haşim'in sanat hayatında bu tarz bir yolu tercih edişinden sorumlu tuttuğu Yahya Kemâl'i, Dergâh çevresini tenkide tabi tutarken, Haşim'e “afyon” yutturulduğunu, artık Haşim'in bundan bıkıp çevre ve fikir arayışları içinde bulunduğunu mizahî bir dille anlatır:

“.....

Gidip Dergâh'a afyon yutmadan bıkmış da Haşim Bey

Tutup Akşam'da bengîlerle olmuş hem-inân şimdi”

²⁶ Aydede, nr. 59, 28 Zilkade 1340/24 Temmuz 1338/1922, s. 4.

²⁷ Aydede, nr. 60, 1 Zilhicce 1340/27 Temmuz 1338/1922, s. 3.

Abdûlbaki Fevzi "Gazel"²⁸ inde, Ahmet Haşim'i, ilham toplayıcı ve delilik âleminin eşi benzeri bulunmayanlarından olarak tavsif ederken, aynı şiirde Yahya Kemâl'i de, Nişli Ağâh lakabından yola çıkarak, Dergâh'ı olan, ama ayin ve erkânı bilmeyen bir şeyh sıfatıyla tasvir eder. Aynı zamanda Haşim, ilham toplayıcı bir şair olarak çizilir:

Gazel

".....

Toptaşı'ndan topluyor hep gâlibâ ilhâmını
Âlem-i cinnette Ahmed Haşim'in akrânı yok

.....

Varsa da bir hayli dervîşânı bir Dergâh ile
Nişli Ağâh'ın neden âyîni yok, erkânı yok."

"Be-tarz-ı kudema" sütununda, Abdûlbaki Fevzi'nin yazdığı "Olacaktır.." ²⁹ adlı gazelde, devrin diğer sanatkârlarıyla beraber, Ahmet Haşim de mizah konusu yapılır: Haşim, bunaklığın karanlık vadisinde, akıl ve düşünceden mahrum kalmış bir insan olarak telâkki edilir:

".....

Haşimde kalıp vâdî-i târik-i atehde
Cezrî gibi bigâne-i iz'ân olacaktır.

....."

Dergâh'la hemen hemen aynı dönemde yayın hayatına başlayan mizahî Güleriyüz mecmuası da, Dergâh çevresinde toplanan sanatkârları ve bu sanatkârların ortaya koydukları ürünleri-özellikle Yahya Kemâl'i- mizahî birer unsur hâline getirip tenkide tabi tutar.

"Yahya Kemâl Dergâhı"³⁰ başlıklı yazı, daha önce de temas ettiğimiz, şeyhlik müritlik ilişkisi çerçevesinde Yahya Kemâl-Ahmed Haşim birlik-teliğini değerlendirirken, Yakup Kadri de tarizlerden kurtulamaz: "Meşhur erenlerden Yahya Kemâl Dede, bir Dergâh açmıştır. Baş zâkirliğe Ahmet Haşim Çelebi ve muavinliğine de Yakub Dede'nin intihab ve tayîn edildiğini haber aldık. Ramazan-ı Şerif'de her gece iftar verilecek, mâh-ı Muharrem'de de aşûre tevzî' olunacaktır."

²⁸ *Aydede*, nr. 74, 21 Muharrem 1341/14 Eylül 1338/1922, s. 3.

²⁹ *Aydede*, nr. 75, 25 Muharrem 1341/18 Eylül 1338/1922, s. 3.

³⁰ *Güleriyüz*, nr. 1, 5 Mayıs 1337, s. 2.

Gülyüz mecmuası da, Aydede'nin tavrına paralel görüş ve fikirler ileri sürerken, Dergâhçıları deli, Mazhar Osman Bey'i de onları tedavi etmeye çalışan bir doktor olarak vasıflandırır.

Nâhik imzasıyla, Ahmet Haşim'e hitaben yazılan bir şiir, Gülyüz mecmuasının Haşim hakkındaki kanaatlerini ortaya koyan bir karakter arz eder. Çünkü şaire göre, Ahmet Haşim yedi sekiz senedir, şiir ve edebiyat adına hiçbir şey ortaya koymadığı gibi, ortaya konulandan insanları bıktırıp usanmıştır. Boş yere gevezelik edip, boş ve faydasız sözler savurmuşlardır. Söyledikleri şeyler, şiir olarak kabul edilecek şeyler değildir. Artık senelerdir sakladıkları eksiklikleri ortaya çıkmış olup, Haşim'in de usta sıfatıyla post'a oturması temenni edilmektedir.

“Ahmed Haşim Ağabeyimize”³¹

Şairlikten Mizâhçılığa

Yedi sekiz senedir

Şi'r ü edeb nâmına

Lâkin bu yıl ağalar

Zira herkes usandı

Kulak veren kalmadı.

Ne vakit ki pazarda

Hemen biri bunların

Şairliği bırakıp

Hiç şüphesiz bunda da

Cümlemize şeyh olur.

Dırlandılar, durdular

Herzeler savurdular

Baştan kara vurdular

İpsiz, sapsız masala

Nadi dururken kavala

İplikleri söküldü;

Sağdan sola büküldü,

Paskallığa döküldü.

Usta! Çıkar inşallah

Posta çıkar inşallah

³¹ *Gülyüz*, nr. 20, 15 Eylül 1337/s. 6.

Devrin mecmualarında, yukarıdan beri bazen tamamen, bazen de özetleyerek aktardığımız, manzum ve mensur yazılara benzer çok sayıda yazı bulmak mümkündür. Ancak aktarılan örnekler, bahsettiğimiz yazıların ortak karakterini yansıttığından bütün yazıların aktarılması düşünülmemiştir. Bu yazılardan bir tanesini, Yahya Kemâl, Ahmet Haşim ve Yakup Kadri ilişkisini göz önüne sermesi bakımından buraya aktarıyoruz:

“Dergâh'da Birgün”³²

Hangi tarikâta sâlik oldukları henüz tamamıyla kestirilemeyen, fakat görünüşe nazaran tarikat-i Nedîmiyye'nin, Yahyâiyye koluna mensûb oldukları zannedilen ve elyevm pîr-i sâni Cenâb-ı Yahyâ'ül-Üskûbî'nin ortadan tağyibiyle Şeyh Ahmed Hâşim'ül-Bağdadî tarafından vekâlet edilen Dergâh-ı Cedîd'de Darü'l-fünun rûhiyât muallimi Mustafa Şekib Efendi ile, Düyûn-ı umûmiye Mektûbçusu Vahîd Efendilerin nasîb-i merâsimi icrâ olunmuş ve hâzîrûn ile musâfahaları ba'de'l-ifâ nefis ırmık helvalarıyla bütün ihvân ve dervîşân ve mühibbân ve şâir meduvvîn-i kirâm it'âm edilmişlerdir...”

Ahmet Haşim'in şiirlerine yapılan hücum ve tenkitleri hemen her zaman reddeden ve bu yüzden de Haşim'e yönelen oklardan hissesine düşeni alan Abdülhak Şinasi Hisar, Haşim'in şiirlerinin yoğun olarak tepkiyle karşılandığı aynı dönemde yazdığı “Ahmet Haşim'in Şiirindeki Yenilik Nedir?”³³ başlıklı yazıyla, Haşim'e haksızlık yapıldığı kanaatini ortaya koyar. “Şüphe yok ki, Ahmet Haşim-muârizlerinin gördükleri, inkâr edemediklerinden anlaşıldığı gibi ‘rûh’ sahibi bir sanatkârdır. Ahmet Haşim demek, karanlık veya musıkîli, anlaşılmaz veya sevgili bir ruh demektir. Şâirin samîmî tabîatının mahsulleri olduğunda şüphe olmayan ilk şiirlerini bile yeni bir estetiğin alâmetleri ile imlâ eden bir hususiyeti vardır.”

Dergâh mecmuası ile aşağı yukarı aynı dönemde yayın hayatına başlayan, devrin çeşitli dergileri çerçevesinde yaptığımız araştırma ve değerlendirmelerin neticesinde, Haşim'in şahsiyeti ve şiiri ile ilgili tenkitler hakkında şunları söyleyebiliriz:

Öncelikle; Ahmet Haşim'in, saf şiir yolunda eserler ortaya koymaya devam edişi, devrin tarihi, siyasî ve özellikle de sosyal panoraması gereği uygun bulunmamıştır. Çünkü, millet tarih sahnesinde kalıp kalmama mücadelesi verirken, Haşim'in fildişi kulesinde sanatını icrası kabul gör-

³² *Güleryüz*, nr.23, 6 T.evvel 1337, s. 7.

³³ *Yarın*, nr. 1, 13 T.evvel, 1337/1921, s. 5-6.

memiştir. Çünkü Haşim, “Değil politika, edebiyatta bile bir klik içinde görünmekten ürken Haşim’i, siyasî bir partide başkaları tarafından yazılmış bir programı savunurken hayal etmek bile imkânsızdır.”³⁴

Haşim’i tenkide sebep teşkil eden unsurlardan birisi de; Haşim’i, hayat, sanat ve edebiyat açısından belirsizliğe götüren Yahya Kemâl ve Dergâh çevresidir. Yahya Kemâl’i şeyh, Ahmet Haşim’i ‘celebi’ ya da ‘mürîd’ telâkki eden, devrin mizah mecmuaları, şeyhi, maharet sahibi görmedikleri için, mürîdi de bütün kabiliyet emarelerine rağmen, başarısız kabul etmişlerdir. Devrin mecmuaları, Dergâh’ı, şeyhin emirlerinin yerine getirdiği, ferdiyetin yok sayıldığı mekân olarak yargılamışlardır.

Diğer bir nokta da; Ahmet Haşim’in Bağdad doğumlu oluşu, özellikle hayatında derin izler bırakan çocukluğunu bu mekânda geçişi, onun şiirlerinin yerli olmadığı gibi bir kanaat uyandırmıştır. Bu kanaatten yola çıkan devrin dergileri, şiirlerinde bize âit olanı işlemediği gerekçesiyle Haşim’i, tenkide tabi tutmuş ve mizah unsuru hâline getirmiştir.

“CRITICISMS AGAINST AHMET HAŞİM AND THE WRITERS OF DERGÂH JOURNAL
AFTER THE PUBLISHING OF HIS POEM CALLED «BİR GÜNÜN SONUNDA ARZU»
[LONGING AT THE END OF A DAY]”

Abstract

Ahmet Hasim's poem "Bir Günü'nün Sonunda Arzu" [Longing at the end of a Day] was seriously criticized when it was published. One of the reasons for the criticisms was obscurity and ambiguity of the poem. Also, Hasim was not concerned with the social issues in his poem, although war, hunger and poverty were the most serious issues of the period. Therefore, he himself as a poet and his poem were extensively criticized by the humor papers and magazines of the time. As a result of these criticisms, Hasim wrote an article titled "Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar" [Some Thoughts on Poetry] and answered these criticisms. In this study, we tried to examine the criticisms targeted on Hasim and his associates.

Keywords

Ahmet Haşim, Yahya Kemal, poetry, literary criticism, Aydede, Güleriyüz, Dergâh, Yakup Kadri, Abdülhak Şinasi Hisar, satire, Göl Saatleri, prose, clarity, apprehensibility.

³⁴ Beşir Ayvazoğlu, *Ömrüm Benim Bir Ateşti-Ahmet Hâşim'in Hayatı Sanatı Estetiği Dramı*, Ötüken Neş., İstanbul 2000, s. 89.